

Hem Kitap Hem Film: “Uçurtma Avcısı”

Bülent Kılıç

Afganistanlı Khaled Hosseini tarafından kaleme alınan ve 2003 yılında yayınlanan “Uçurtma Avcısı” romanı yayınlandıktan sonra tüm dünyada en çok satan kitaplar arasına girdi. 70 ülkede yayınlandı. 2006 ve 2007 yıllarında Penguin/Orange Okuyucu ödüllerini kazandı. Türkiye’de 2004 yılında Everest Yayınları tarafından yayınlanan roman, 2007 yılında yönetmen Marc Foster tarafından filme çekildi.

Uçurtma Avcısı üç ana bölümden oluşuyor. Roman kahramanı Emir’in, Kabil’de çocukluğunu geçirdiği yıllar; ABD’ye göç etmeleri (burada yetişkin hale gelmesi) ve son olarak tekrar Kabil’e dönmesi ve Taliban döneminde yaşadıkları. Roman arka planda Afganistan’ın monarşi dönemi, darbe yılları, Rusya tarafından işgali, Taliban iktidarı ve ABD tarafından bombalanması gibi tarihsel gerçekleri barındırırken, ön planda “arkadaşlık”, “dostluk”, “sadakat”, “yalan” ve “ihanet” gibi insani duygular

“Yeniden iyi biri olmak mümkündür”

ele alınıyor. Ayrıca etnik kökenler, ırkçılık, gelenekler, din, mezhep, sınıf farkı, yoksulluk ve göçmenlik gibi kavramlar işleniyor. Hem güncel tarihi sevenler hem de değişik kültürlerin evrensel insani değerleri nasıl ele aldıklarını merak edenler için mükemmel bir kitap.

Roman temelde bir baba-oğul romanı. Afganistan’ın önde gelen etnik grubu Sünni Peştunlara bağlı bir ailede zengin bir ailenin çocuğu olarak yetişen Emir, annesini kendisini doğururken kaybetmiştir. Evin hizmetçiliğini yapan Şii Hazara etnik grubundan Ali (karısı kendisini terketmiştir) ve oğlu Hasan ise evin işlerini görmektedir. Hasan, Emir’le yaşıttı olduğu için birlikte büyürler ancak birisi zengin ve Peştun iken öbürü yoksul bir Hazara çocuğudur. Ancak baba iki çocuğa da her zaman eşit mesafede davranmaktadır.

Emir ile babası arasında sürekli bir gerilim vardır. Baba bir yandan çocuğunu disiplinli bir şekilde

yetiştirmeye çalışırken, bir yandan da ona ahlaki tler vermektedir. Ancak Emir’in korkaklığı ve gerektiğinde yalan söylemeyi bir alışkanlık haline getirmesi, babanın ğluna “erkekliği” ve “ahlaki” öğretme çabalarıyla zıtlıklar ve gel-gitler yaratmaktadır. Babası Emir’e “*senin sorunun, kavgalarını senin yerine hep başkalarının yapmış olması*” demektedir. Bu durum Emir’in de bir yandan içine kapanık olmasına ve bir yandan da kendini sürekli babasına karşı ispat etme çabasına yol açmaktadır. Babanın Emir’e günah kavramıyla ilgili verdiği öğüt romanın da ana temasını oluşturmaktadır:

“..... yalnızca bir günah vardır, tek bir günah. O da hırsızlıktır. Onun dışındaki bütün günahlar, hırsızlığın bir eşitmesidir. .... Bir insanı ldrdğn zaman bir yaşamı çalmış olursun. Karısının elinden bir kocayı, çocuklarından bir babayı almış olursun. Yalan söylediğinde, birinin gerçeğe ulaşma hakkını alarsın. Hile yaptığın, birini aldattığın zaman doğruluğu, haklılığı çalmış olursun...”.

Emir’in en büyük özelliği ise çok kitap okuması, şehrazat, Rumi, Hayyam, V Hugo, J Verne gibi yazarların eserlerini iyi düzeyde bilmesidir. Nitekim daha 12 yaşındayken kler de yazmaya başlamıştır. Emir’in bazı özellikleri yazarın da yaşam ksne benzemektedir. Khaled Hosseini de gerçek yaşamda bir Afgan diplomatın ğludur. O da roman kahramanı gibi zengin bir yaşam sürmüş, darbeden sonra ABD’ye göç etmiş ve yazarlık yapmaktadır. Hosseini, romanda Emir’in bu ironik durumunu ve ülkesine yabancılaşmasını, tekrar bir yetişkin olarak Afganistan’a döndüğü kitabın son bölümünde şöyle anlatmaktadır:

“..Kendimi ülkemde bir turist gibi hissediyorum diye açıkladım arabayı kullanan Ferit’e. Ferit alaylı bir şekilde güldü, sigarasını arabanın camından fırlattı, toprak yolda güçlükle ilerleyen, üstü başı perişan, yaşlı bir adamı gösterdi; omuzuna çalı çırpıyla dolu kocaman bir çuval vurmıştu. İşte gerçek Afganistan bu, Ağa Efendi. Benim bildiğim Afganistan. Sen burada her zaman bir turisttin, yalnızca haberin yoktu...”

Romanın ilk bölümünde iki çocuk arasında gelişen arkadaşlık Afganistan’a özgü bir uçurtma şenliğinde doruk noktasına ulaşıyor. Emir’in kendisini babasına da kanıtlama fırsatı veren yarışmada Emir tüm rakip uçurtmaları tek tek saf dışı bırakıyor. Uçurtmasıyla havada yaptığı manevralarla rakip çocukların uçurtmalarının ipini kestiğinde yere düşen uçurtmaları ise diğer çocuklar birbiriyle yarışarak toplamaya çalışmaktadır ve romanın ismi de buradan gelmektedir. Son düşen rakip uçurtmayı zaferinin bir anısı olarak almak isteyen Emir, Hasan’a seslenir:

“Hasan, Getir onu!”

Sokağın köşesini dönmek üzereydi; lastik botları yerden kar öbekleri kaldırıyordu. Durdu, döndü. Ellerini ağzının iki yanına götürdü. “Bin tane iste, senin için yakalayayım!” dedi. Sonra o bildik Hasan gülümsemesiyle gülümsedi, köşeyi dönüp, gözden yitti. Onu bir kez daha böylesine tasasız, böylesine içten gülümserken ancak yirmialtı yıl sonra, solmuş bir Polaroid fotoğrafta gördüm.

Ancak Hasan'ın arkadaşlığı, dostluğu ve sadakatına karşılık Emir'de ihanet, yalancılık ve korkaklık vardı. Baba oğul her ikisinin de hayatındaki bu günahlar ve gizli sırlar, onların tüm yaşamları boyunca ruhen işkence çekmesine yol açacaktı. Her ikisi de en yakınlarına ihanet etmiş, yalan söylemiş ve günah işlemişti. Bu günahların tanığı olan, babasının en yakın arkadaşı ve iş ortağı Rahim Han yıllar sonra Emir'i, Amerika'dan Afganistan'a çağırırken; *“Gel, yeniden iyi biri olmak mümkündür. Afganistan'a yapacağın bu yolculuğun acılarına bir son vereceğine eminim”* demiştir.

Afganistan'da darbe sonrası yıkılan monarşi ve ardından Rusya'nın işgali ile baba oğul, 1981 yılında insan kaçakçılarının elinde önce Pakistan'a sonra ABD'ye kaçarlar. Göçmenler ABD'de kendi kültürlerini (evlilik töreni, kadın-erkek ilişkileri, komşuluk vb) yaşatmaktadır ancak aynı zamanda Afganistandan kaçan eğitimli kesimin (öğretmen, diplomat, doktor ve mühendislerin) sıradan işleri yapmaktan kaynaklanan acı yoksullukları da bir gerçektir. Bununla birlikte yoksulluk, Afganistan'da çok daha derindir. Açlık kronikleşmiştir, mayına basıp yaralanmak, ölmek olağan olmuştur. Bacağı olmayan bir adam, en değerli şeyi olan takma bacağını, çocuklarına ekmek alabilmek için satabilmektedir. Afganistan'daki en önemli sağlık sorunları romanda şu şekilde işlenmektedir: Hasan'ın babası ve evin hizmetkarı Ali, çocukluğundan kalma polio sekellidir. Oğlu Hasan ise doğuştan konjenital anomalilidir (dudak-damak yarığı). Emir'in annesi doğum sırasında kan kaybından ölmüştür. Hasan'ın ilk çocuğu da ölü doğumdur. Hem doğurganlık hem de anne ölümleri çok yüksektir. Bu durum özellikle kadın ve çocuk sağlığının ülkenin en büyük sorunu olduğunu göstermektedir. Tütün ve uyuşturucu kullanımı yaygındır. Emir'in babası akciğer kanserine, ortağı Rahim Han ise tüberküloza yakalanır. Tüm bu hastalıklara karşın halkın en büyük ilacı ise “dua etmek”, “nazar bozmak”, “namaz kılmak” ve “ağıt yakmak” gibi eylemlerdir.

Emir'in 2001 yılında tekrar Afganistan'a döndüğü yıllar Taliban'ın Kabil'de ve Afganistan'da belli bölgelerde iktidarda olduğu yıllardır. Bu bölümde Taliban'ın tüm çirkinlikleri en acı biçimde yer almakta:

“Ahlak ve İffet Bakanlığı” ile kadınların baskı altına alınması, sadece alışveriş yaparken sesi yüksek çıktı diye devriye gezen ahlak polisince kadının anında dövülmesi; “Sakal Devriyesi” ile kontrol

sırasında yakalanan sakal bırakmamış erkeklerin kırbaçlanması, dövülmesi; kadınların çalışmasının, okumasının yasaklanması; ortalık yerde infaz, recm (taşlama) ile öldürme; çocuklara taciz ve pedofili; etnik temizlik ve Şii Hazaraların katliamı gibi konular ne yazık ki günümüzde de süren Taliban eylemleri. Bu durum romanda Rahim Han tarafından “Taliban insan olmamıza izin vermiyor” sözleri ile özetleniyor. Çünkü Taliban müziği, kadın sesini, futbol maçlarındaki tezahüratı, kadının görünümünü vb insana ait her şeyi yasaklıyor. Taliban’ın anlatıldığı son bölümde romanın en kötü karakteri, Hitler hayranı, sadist ve gaddar bir pedofili olan Assef herkese açık yerlerdeki infazlarla ve etnik temizlikle ilgili görüşlerini şöyle açıklıyor:

“İnfazlar en görkemli gösteri türüdür. Çarpıcı, heyecanlandırıan, meraklandırıan. En iyi yanı da kitlesel eğitim sağlaması, tabii..... Afganistan çöple kirletilmiş muhteşem bir malikaneye benziyor, birinin o pislikleri temizlemesi gerek.... Kapı kapı dolaştık. Oğlanları, erkek çocukları topladık. Oracıkta, ailelerin gözü önünde vurduk. Görmeleri için. Kim olduklarını, ait oldukları yeri unutmamaları için. .... O anda Allah’ın işini yaptığımı bilmek. Soluk kesici inan”.

Roman elde ettiği büyük başarı sonrasında Hollywood'un da ilgisini çekti. Film, son bölümdeki bazı değişiklikler hariç, romanı büyük ölçüde beyaz perdeye aktarmış durumda. Fakat kanımca 128 dakikalık film bence romanın muhteşem dilinin gölgesinde kalıyor; bu nedenle okurlarımızın önce kitabı okuyup sonra filmi izlemelerini öneririm.

Romanda tekrar Afganistan'a giden Emir'e, Afganlı Vahit şöyle diyor: *"Yazar mısın? Belki Afganistan'ı yazarsın, böylece dünyaya Talibanın ülkemize neler yaptığıı anlatırsın"*.

Khaled Hosseini belki de bu öğütü tutarak romanında Afganistan'ı ve Taliban'ı tüm derinliğiyle anlatıyor. Sürpriz sonu, sırları, gizemli kahramanları ve insana dair her şeyle Khaled Hosseini tam bir yazarlık dersi veriyor; üstelik "yaratıcı yazarlık" derslerinden yaptığı alıntılarla. "Uçurtma Avcısı" tüm halk sağlığı çalışanlarının ve edebiyat düşkünü amatör yazarların mutlaka okuması gereken bir roman. 440 sayfalık kitap akıcılığı nedeniyle okumaya başlayınca çok kısa süre bitirilebiliyor, filmi izlemek ise sadece iki saatinizi alacaktır.

Son olarak yazar Khaled Hosseini ABD'de yaşayan ve yaşamını sadece yazarlık yaparak sürdüren bir meslektaşımız (tıp doktoru). Tüm halk sağlığı çalışanlarının özellikle günümüzdeki Afganistan Taliban iktidarı gerçeğinin ışığı altında, yirmi yıl önce yayımlanmış olan bu romanı mutlaka okumalarını ve ardından filmi de izlemelerini öneririm.

